یادداشت

درس خواجه نظام‌الملک برای ما

روح‌الله اسلامی

سیرالملوک در سنت اندرز نامه‌نویسی با قصد احیا، حفظ و تداوم تجربه مملکت‌داری ایرانی نوشته شده است. در این سنت شاهان، وزیران، موبدان، دبیران و کارگزاران حکومتی که دارای تجربه عملی حکومت‌مندی و خردورزی مملکت‌داری بوده‌اند، شاخص‌های سیاست ایرانشهری را منتقل کرده‌اند. پرسش این است که اگر از منظر مشکلات امروز همچون بیکاری، گرانی ارز، قاچاق سوخت، مهاجرت نخبگان، بحران آب و... به متن سیرالملوک نگاه اندازیم و از نظام‌الملک بخواهیم، تجویز شما برای بهبود اوضاع کشور چیست، چه پاسخی خواهد داد؟

۱-تخصص و آزمون: نظام‌الملک اولین موردی که ذکر می کند ارتباط دانش و قدرت است. زمانی که به وزارت رسید سعی کرد نظامیه‌هایی ایجاد کند که هدف آن تربیت بوروکرات‌هایی برای اداره کشور باشد. دیوان سالاری با طایفه‌گری و قوم و خویش بازی سر سازگاری ندارد و همه امور از قانون نهادن، قضاوت، دادن مجوز، نظارت، سفارت و خزانه‌داری نیاز به تخصص دارد. این تخصص‌ها در زمان نظام‌الملک در نظامیه‌ها آموزش داده می‌شد. دستگاه‌های دانشگاه و همه متولیان سامانه‌های معرفتی باید در بعد طبیعی، پزشکی، مهندسی و به‌خصوص انسانی با سامانه دولت ارتباط داشته باشند. آزمون‌های استخدامی استاندارد و گزینش از میان نخبگان راه‌حل بحران‌های کشور است. نظام‌الملک سعی کرد نخبگان را شناسایی کند و در شبکه نظامیه‌هایی که از نیشابور تا بغداد پدید آورد دیوان سالاران حرفه‌ای تربیت کرد.

۲-تشریفات و ادب حکمرانی: نظام‌الملک به این علت وزیر باشکوه و صاحب سبک در دوره میانه تاریخ ایران شد که توجه بالایی به ادب و حفظ جایگاه‌ها داشت. او ابتدای به قدرت رسیدن همه جریان‌های فکری را مهار کرد. به سراغ خواجه عبدالله انصاری رفت و با ادب و احترام او و مریدانش را مطیع دولت ساخت. به زیارت ائمه شیعه در کربلا و نجف رفت و برای امام رضا(ع) موقوفه‌ای ایجاد کرد. همه جریان‌های اهل سنت و شیعه و عارفان را مرید دولت ساخت و اعتقاد داشت بدون دین نمی‌توان حکمرانی کرد. او سفارت و سفیر را چشم و گوش دولت می‌دانست و سختگیری‌های زیادی به همراه آزمون و نظارت بر آنها اعمال می کرد. اعتقاد داشت هر امر حکومتی دارای تشریفات، آداب و سنن محکمی است که نیاز به آموزش و تربیت دارد و از همه کارگزاران آنها را طلب می کرد. او خود وزارت را وجاهت بخشید به گونه‌ای که خلیفه و سلطان در برابر اقدامات حرفه‌ای او تنها نظاره‌گر بودند. دعوای سلطان و خلیفه را پایان داد و با ادب حکمرانی امنیت و آبادانی را حاکم کرد.

۳-چگونگی حکومت و نقش‌ها: در نگاه نظام‌الملک آرمان‌ها و شعارها جایی ندارد و با خواندن سیرالملوک متوجه می‌شویم عقلانیت پیچیده‌ای برای نظام بخشی در امور حکومت‌مندی وجود دارد. به نظر نظام‌الملک مهم نیست چه کسی حکومت می کند بلکه آنچه اهمیت بنیادین دارد شیوه حکومت او است. نظام‌های سیاسی براساس دین و اعتقادات پابرجا نمی‌مانند بلکه عدل اساس حکومت است و بارها تکرار شده است که حکومت کافر می‌تواند پابرجا باشد، اما حکومت ظالم قطعا نابود خواهد شد. ظلم همان بی‌عدالتی است، هرچند دیندارانه باشد و عدل همان چگونگی حکومت و کارهای مناسب مملکت‌داری است. نظام‌الملک اعتقاد دارد تا زمانی که دولت به وظیفه نان‌رسانی و برقراری امنیت و آباد کردن کشور مشغول است دوام دارد اما چون مال‌اندوز، زورگو، بی‌قاعده و غیرقابل پیش‌بینی شود مردم احساس ظلم می کنند. عدالت همچون چرخه‌ای است که همه اجزای آن چون دایره به یکدیگر وصل شده است.

۴- داشتن نظارت و ارزیابی: متخصصان درس‌خوانده، با ادب، شایسته و کارآزموده‌ای که جذب می‌شوند دیوان‌های کشور را نظم می‌دهند. برای نظم نیاز به تکنیک‌های جزئی اما مهمی است که رعایت هر یک از آنها پایه‌ای است برای تداوم قدرت. نظام‌الملک می‌نویسد به هر فرد یک شغل بدهید تا بتوانید از او بازخواست و سوال کنید. دو شغل را به یک فرد و چند فرد را برای یک شغل نگمارید که تباهی ملک در بی‌نظمی، بی‌پاسخگویی و ناکارآمدی است که از این سیاست نابجا بر خواهد خاست. اقوام و خویشان را در کنار هم شغل ندهید و بر هر قوم از آن قوم مامور نگمارید.

نگاهی به زمزمه‌های اصلاح کابینه

تغییر افراد یا تغییر سیاست‌های اقتصادی؟

PDF Compressor Free Version

بسیاری از تحلیلگران اقتصادی معتقدند که تغییر مدیران اقتصادی فعلی در دولت اگر چه شرط لازم برای اصلاح وضع موجود به شمار می رود اما اصلاحات اقتصادی توسط دولت بدون توجه به ضرورت‌های تغییر رویکرد در اداره اقتصاد، میسر نیست. رویکردهایی نظیر آنچه که در ماه‌های اخیر و در جریان تخصیص ارز ۴۲۰۰ تومانی اتفاق افتاد و نتیجه آن چیزی جز افزایش بی انضباطی مالی، فساد و هرج و مرج در بازار پولی کشور نبود

امین قلعه‌ای

هم زمان با اوج گرفتن مشکلات اقتصادی در کشورمان، این روزها فضای رسانه‌ای مملو از اظهار نظرهایی است که در جملگی آنها، موضوع تغییر تیم اقتصادی دولت از ضرورت‌های اصلاح وضع موجود دانسته می‌شود. کارشناسان اقتصادی سیاست‌های اقتصادی کلان را حاصل برنامه‌ریزی در سه حوزه «بودجه»، «نظام مالی و بانکی» و «بازار سرمایه» می‌دانند. «سازمان برنامه و بودجه» متولی و مسئول تنظیم بودجه و ایجاد هماهنگی میان این سه حوزه را بر عهده دارد. در حوزه «سیاست‌های مالی و بانکی» نیز «بانک مرکزی» متولی امور است. سیاستگذاری در «بازار سرمایه» نیز برعهده «وزارت اقتصاد و دارایی» است. نگاهی گذار به شرایط اقتصادی کشور به خوبی بیانگر بروز ناهماهنگی و ضعف شدید در تمامی این حوزه‌ها است. به همین دلیل انتقادات از تیم اقتصادی دولت بیشتر متوجه رئیس سازمان برنامه، وزیر اقتصاد، رئیس کل بانک مرکزی است. عدم پیش‌بینی سازوکارهای روشن برای اداره اقتصاد در شرایط بحرانی، رویکردهای عوام فریبانه، برخوردهای شعاری با مطالبات و مشکلات اقتصادی، عدم استفاده از توان کارشناسی کشور، تصمیمات خلق الساعه و به دور از رویکرد کارشناسی، فقدان شفافیت در تصمیم گیری‌ها از جمله مواردی است که در انتقادات از تیم اقتصادی مطرح می‌شود.

سیاست‌های احمدی‌نژادی نوبخت، پوست موز زیر پای دولت

شش سال پیش آن هنگام که دولت دهم به آخر کار خود رسید و زمام امور دولت به حسن روحانی سپرده شد، بسیاری از کارشناسان اقتصادی امیدوار بودند که در نتیجه این تغییر بزرگ، سیاست‌های اقتصادی قوه مجریه دستخوش تغییرات عمده شود. در این میان طبیعی می‌نمود که اصلاح شرایط اقتصادی کشور از مسیر احیای سازمان برنامه و بودجه و گماردن اقتصاددانی صاحب صلاحیت بر صدر آن، آغاز شود. روحانی اگرچه سازمان برنامه و بودجه را احیا کرد اما از همان ابتدا با انتصاب نوبخت به سمت ریاست این سازمان، دست رد به بسیاری از مطالبات معقول و منطقی به منظور اصلاح ساختاری اقتصاد ایران زد. در همه این سال‌ها نوبخت در قامت یک بوروکرات محافظه کار ظاهر شد که نه توان اصلاح ساختار بودجه‌نویسی در قوه مجریه را داشت و نه اراده‌ای برای برطرف کردن مشکلات بزرگ اقتصاد ایران. تاکید بر حفظ سیاست یارانه‌ای احمدی‌نژاد در پرداخت و امتناع از حذف دهک‌های بالای درآمدی همواره از موضوعات انتقاد از نوبخت بوده است. در این سال‌ها نوبخت در حالی از اصلاح نظام پرداخت یارانه نقدی امتناع کرد که بر اساس قوانین موجود دولت مکلف به اصلاح شرایط پرداخت یارانه‌ها بود. او هر بار در برابر پرسش‌ها در این مورد، توپ را به زمین مجلس و سایر نهادها می‌انداخت تا از زیر بار مسئولیت سنگینی که بر دوش می‌کشید، شانه خالی کند. در نتیجه این رویکرد، یارانه نقدی همواره بخش مهمی از بودجه جاری دولت را به خود اختصاص داد. این همه در حالی بود که به دلیل کاهش درآمدهای ارزی دولت توانایی تخصیص منابع ریالی کافی برای تکمیل نزدیک به ۶۰۰ هزار میلیارد تومان طرح نیمه کاره عمرانی را نداشت. از سوی دیگر بی‌توجهی سازمان برنامه به نیازهای اصلی کشور و تعهدات قانونی دولت به بخش‌های مختلف اقتصاد نظیر صنعت برق، صندوق‌های بازنشستگی، تامین اجتماعی و... از جمله دلایلی است که امروز نوبخت را در صندلی متهم اول مشکلات اقتصادی نشانده است.

روحانی اگرچه سازمان برنامه و بودجه را احیا کرد اما از همان ابتدا با انتصاب نوبخت به سمت ریاست این سازمان، دست رد به بسیاری از مطالبات معقول و منطقی به منظور اصلاح ساختاری اقتصاد ایران زد. در همه این سال‌ها نوبخت در قامت یک بوروکرات محافظه کار ظاهر شد که نه توان اصلاح ساختار بودجه‌نویسی در قوه مجریه را داشت و نه اراده‌ای برای برطرف کردن مشکلات بزرگ اقتصاد ایران

سیف مردی که برای تمام فصول نبود

توسعه ایرانی روز یکشنبه با بررسی بازار سکه پیش‌بینی کرده بود وضعیت سکه متلاطم خواهد شد و اینروزها خبرهای جدیدی در این خصوص به گوش می‌رسد. «سکه به مرز چهار هزار تومان رسید» این خبری است که دیروز در شبکه‌های اجتماعی دست به دست می‌شد. در چنین وضعیتی ولی الله سیف در معرض انتقادات شدید افکار عمومی قرار گرفته است. او که در دوره نخست ریاست جمهوری روحانی کوشید، با نظارت دقیق بر ترازنامه مالی بانک‌ها، انضباط مالی را به نظام بانکی بازگرداند، نه در انجام این مهم موفق بود و نه در تنظیم نظام پولی کشور. سیف اگر چه اولین رئیس کل بانک مرکزی ایران بود که در برابر شکل گیری و ادامه حیات بازار غیر متشکل پولی (موسسات اعتباری غیر مجاز) ایستاد، اما در نتیجه همراهی با سیاست غلط «پرداخت پول سپرده‌گذاران این موسسات توسط نظام بانکی»، استقلال این نهاد مهم در ساختار اقتصادی را خدشه‌دار کرد. پرداخت نزدیک به بیست هزار میلیارد تومان پول به سپرده گذارن بر شدت نقدینگی در اقتصاد ایران افزود. سرمایه‌های سرگردان مطابق پیش‌بینی‌ها به بازارهای سوداگرانه نظیر ارز، طلا و مسکن گسیل شدند. این پدیده در کنار آثار ناشی از تحریم‌های آمریکا هرج و مرج موجود در بازار را پدید آورده است. انتشار اخبار ناامید کننده در مورد قیمت ارز، سکه و طلا، نافرمانی بانک‌ها از دستورات بانک مرکزی در مورد سود سپرده‌های بانکی، کار را به جایی رساند که دو روز پیش طرح تحقیق و تفحص از عملکرد بانک مرکزی در پنج سال گذشته در کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید. زهرا سعیدی مبارکه در گفت و گو با خبرنگار خبرگزاری خانه ملت، گفت: تقاضای تعدادی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی در خصوص تحقیق و تفحص از عملکرد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ۵ سال گذشته، در نشست امروز کمیسیون اقتصادی مجلس مورد بررسی قرار گرفت و در این خصوص رأی گیری انجام شد. سخنگوی کمیسیون اقتصادی مجلس افزود: با رأی نمایندگان، تحقیق و تفحص از عملکرد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ۵ سال گذشته در کمیسیون اقتصادی مجلس تصویب شد.

وزارت اقتصاد در جستجوی زمان از دست رفته

وزارت اقتصاد بر روی کاغذ فرمانده اقتصاد ایران است. قرار گرفتن مسعود کرباسیان در مسند اداره این وزارت خانه مهم اما از همان ابتدا تردیدهای جدی را در مورد موفقیت آن در دولت دوم حسن روحانی ایجاد کرده بود. حالا با گذشت یک سال از تشکیل کابینه دوازدهم طرح استیضاح کرباسیان روی میز نمایندگان مجلس قرار گرفته است. عدم توانایی در تدوین و اعمال سیاست‌های اقتصادی و مالی کشور، ناتوانی در اداره امور اقتصادی کشور، عدم اعمال تکالیف قانونی در حوزه فعالیت‌های بانکی، عدم اجرای برنامه‌های اعلامی در زمان اخذ رأی اعتماد از مجلس شورای اسلامی، عدم تدبیر لازم در ساماندهی اقتصاد کشور، عدم اجرای عادلانه نظام مالیاتی کشور، به نحوی که بیشترین فشار مالیاتی بر واحدهای تولیدی و اقشار کم درآمد حاکم است و دلالان، رانت خواران و صاحبان درآمدهای کلان از دادن مالیات فرار می کنند، نابسامانی در افزایش قیمت‌ها و تورم افسار گسیخته در حوزه اقتصاد، عدم توجه به اقتصاد مقاومتی، عدم تدوین و اجرای سیاست‌های اقتصادی مناسب در حمایت از تولید داخلی، عدم توانایی در مردمی‌سازی اقتصاد و تقویت توان تولید ملی، عدم توانایی در شفاف‌سازی و سالم سازی اقتصاد کشور، عدم مشارکت فعال در تنظیم سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی اقتصادی و مالی کشور، عدم مدیریت مناسب بازار سرمایه، گمرک، مالیات، بیمه و خزانه داری کشور، عدم نظارت مالی صحیح بر صحت جریان عملیات مبادلات اقتصادی کشور از جمله مواردی است که نمایندگان در پای طرح استیضاح وزیر اقتصاد به آن اشاره کرده‌اند. اگر چه تحقق بخش مهمی از موارد بر شمرده شده برای استیضاح وزیر اقتصاد در طول یک سال دور از منطق به نظر می‌رسد اما این وزارتخانه در طول یک سال اخیر با مدیریت صحیح بر بازار سرمایه و بدهی کشور به خوبی می‌توانست از یک سو حجم نقدینگی موجود در اقتصاد ایران را کنترل کند از سوی دیگر بحران تامین مالی در بسیاری از صنایع اصلی و مادر کشور مثل صنعت برق و نفت را از میان بردارد. امری که متاسفانه به دلیل تعلل‌های ناموجه وزیر اقتصاد و تیم اقتصادی دولت حالا به فرصتی از دست رفته تبدیل شده است.

تغییر رویکرد مهم‌تر از تغییر افراد

بسیاری از تحلیلگران اقتصادی معتقدند که تغییر مدیران اقتصادی فعلی در دولت اگر چه شرط لازم برای اصلاح وضع موجود به شمار می رود اما اصلاحات اقتصادی توسط دولت بدون توجه به ضرورت‌های تغییر رویکرد در اداره اقتصاد، میسر نیست. رویکردهایی نظیر آنچه که در ماه‌های اخیر و در جریان تخصیص ارز ۴۲۰۰ تومانی اتفاق افتاد و نتیجه آن چیزی جز افزایش بی انضباطی مالی، فساد و هرج و مرج در بازار پولی کشور نبود. آنها معتقدند که سیاست رشد نقدینگی که از نظر اقتصادی مهم‌ترین عامل آن سیاست پولی انبساطی و انتشار پول پرقدرت بانک مرکزی بر اثر افزایش بدهی دولت است، باید تغییر کند. از همین رو دولت باید از سیاست‌های انبساطی نظیر آنچه در جریان پرداخت پول به سپرده گذاران موسسات مالی غیر مجاز اتفاق افتاد، اجتناب کند. آنها راه کارگذار از بحران کنونی اقتصاد ایران را در پیش گرفتن سیاست‌های سخت گیرانه مالی به منظور بازگشت انضباط به اقتصاد ایران ارزیابی می کنند. امری که خود نیازمند مدیران اقتصادی با اراده و اختیارات گسترده است.

سکه به بالاترین قیمت رسید

رئیس اتحادیه فروشندگان طلا و جواهر ضمن اعلام اینکه سکه به بالاترین قیمت رسیده است، گفت: بحث‌هایی که در محافل داخل و خارج از کشور مطرح می‌شود، بر افزایش قیمت سکه اثر گذار است. از سوی دیگر حال و روز فعلی، انتظار افزایش قیمت را خواهد داشت. ابراهیم محمدولی در گفت‌وگو با ایسنا، آخرین قیمت‌های بازار طلا را تا لحظه ارسال این خبر اینگونه عنوان کرد که هر قطعه قیمت سکه تمام طرح جدید سه میلیون و ۳۶۶ هزار تومان، سکه تمام طرح قدیم سه میلیون و ۱۳۰ هزار تومان، نیم‌سکه یک میلیون و ۶۲۵ هزار تومان و ربع سکه ۸۱۵ هزار تومان قیمت دارد.

وی با بیان اینکه قیمت جهانی هر اونس طلا ۱۲۳۱ دلار است، افزود: هر گرم طلای ۱۸ عیار ۲۷۵ هزار و ۱۵۰ تومان و هر مثقال طلای ۱۷ عیار یک میلیون و ۱۸۵ هزار و ۸۰۰ تومان است. سکه یک گرمی نیز ۴۵۲ هزار تومان فروخته می‌شود. رئیس اتحادیه فروشندگان طلا و جواهر در پاسخ به علت افزایش قیمت سکه و تاثیر سخنان رئیس جمهوری بر بازار گفت: عملکرد و سیاست گذاری‌ها باعث شده این روزها قیمت طلا و سکه افزایش داشته باشد. افزایش قیمت ارز هم طبیعتا بر قیمت طلا و سکه اثر گذار است، چرا که طلا فلزی است که اگر یک نفس هم کم و زیاد شود، می‌تواند در قیمت آن تغییر ایجاد شود.

محمدولی با اشاره به تقاضای موجود در بازار سکه توضیح داد: تقاضا برای خرید سکه زیاد نیست و در این موقعیت افزایش قیمت‌ها هم به این دلیل نیست. بارها گفته شده پیش‌فروش اوراق سکه خیلی نمی‌تواند تاثیر خوبی داشته باشد.

درواقع در موضوع سکه و طلا، پیش‌فروش اثر ندارد یا خیلی کوتاه‌مدت است.

وی درباره قیمت آتی طلا و سکه نیز اظهار کرد: قیمت را نمی‌توان پیش‌بینی کرد اما حال و روز فعلی، انتظار افزایش قیمت را خواهد داشت. البته ما راضی نیستیم افزایش قیمت داشته باشیم و می خواهیم آرامش در بازار برقرار باشد که داد و ستد انجام شود، زیرا این نوسانات موجود در بازار، اجازه داد و ستد را نمی‌دهد.

